

Матчук Світлана Василівна, викладач кафедри
адміністративного права і процесу Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КОРУПЦІЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ТА ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ

Однією з найбільш актуальних проблем сучасності є корупція. Корупція як глобальне явище притаманне усім країнам незалежно від політичного устрою і рівня економічного розвитку. В Україні прояви корупції все більше витісняють правові та етичні норми. Корупція поступово перетворилася на норму суспільної поведінки.

Саме тому слід визначити природу поняття «корупція», так великий тлумачний словник української мови трактує корупцію як «діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямованих на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг; пряме використання посадовою особою свого службового становища з метою особистого збагачення; підкупність, продажність урядовців і громадських діячів». У Довідковому документі ООН з міжнародної боротьби з корупцією зазначено, що корупція - це зловживання державною владою для отримання вигоди в особистих цілях.

В наукових публікаціях корупція розглядається як багатоаспектне соціальне явище, що є:

своєрідним відображенням політичних, економічних, ідеологічних та інших соціальних явищ і процесів, які мають місце у суспільстві та державі, і є результатом недосконалого функціонування державних та суспільних інститутів, закономірною реакцією членів суспільства на вади суспільного розвитку;

психологічним явищем, пов'язаним із внутрішнім світом чиновників, які переходять межу моральності на деякий час або залишаються за цією межею назавжди;

певною системою, особливою інфраструктурою повсякденних взаємовідносин, до якої входять представники всіх органів влади, правоохоронних і контролюючих органів, політичні діячі, керівники підприємств та організацій [1].

Попри багатоті кількості визначень корупції досі відсутня навіть правова точність щодо зазначеного поняття.

Причини, що спричиняють та провокують корупцію, можуть бути розкриті через встановлення факторів корупції, а саме явищ, процесів, чинників, які здійснюють детермінуючий вплив на зазначене антисоціальне явище. Виділяють фактори корупції за сферами поширення та змістом:

1. Політичні: прорахунки в політиці реформ; політична нестабільність, нестабільність політичних інститутів; дисбаланс повноважень та функцій гілок влади; відсутність ефективного контролю за діяльністю влади; невизначеність і необґрунтованість антикорупційної політики.

2. Економічні: кризові явища в економіці; криміналізація й тінізація економіки; надмірне втручання держави в економіку.

3. Організаційно-управлінські: недосконала система організації влади; неефективна система державного управління; гіпертрофовані повноваження бюрократичного апарату; недосконалість формування владних структур.

4. Правові: незабезпечення в органах державної влади верховенства права та закону; безсистемна, необґрунтована зміна законодавства.

5. Ідеологічні: відсутність чітко визначеної ідеології державної служби та системи цінностей держави.

6. Морально-психологічні: деморалізація суспільства, девальвація моральних цінностей; дух невизначеності і непевності у завтрашньому дні; невизнання населенням корупції як соціального зла.

Визнання майже всіма експертами неможливості повного викорінення корупції (принаймні, в умовах існуючих типів соціального устрою) не дає державі права обмежуватися лише декларуванням соціально негативного характеру корупції і покаранням корупціонерів. Для профілактики та мінімізації корупційних проявів державними органами і приватними організаціями необхідно постійно проводити моніторинг корупційної ситуації. Під моніторингом

корупційної ситуації доцільно розуміти інструмент профілактики корупції, націлений на систематичний і безперервний збір, а також обробку інформації про корупційні прояви з метою вироблення і прийняття адекватних рішень з протидії корупції. Розглянемо більш детально механізм проведення моніторингу на прикладі сфери освіти.

Одним з негативних наслідків корупції у вищих навчальних закладах є залучення в практику корупції молодого покоління. Пройшовши таку «школу», випускник надалі починає ставитися до неправомірної вигоди як до норми, підтримуючи, таким чином, цю порочну соціальну практику, розхитує державу і суспільство. З метою усунення таких наслідків доцільно розробити і реалізувати комплекс заходів, спрямованих на профілактику корупції у вищих навчальних закладах.

В результаті проведених досліджень, були виявлені вузли (сфери) проблем, пов'язаних з інцидентами корупції на основних етапах процесу навчання. При вступі до вищих навчальних виділяють такі корупційно-небезпечні сфери, як:

у процесі навчання небезпечним середовищем можна uważати низький рівень оплати праці при одночасному великому обсязі навантаження, недостатні можливості для самореалізації високоосвічених людей призводять до спокуси поповнити свій бюджет шляхом академічної корупції (вимагання неправомірної вигоди з боку викладачів, примус до неправомірної вигоди з боку студентів, зловживання службовим становищем або володіє інформацією);

певна частина студентів не хоче докладати зусиль для набуття знань і шукає шляхи незаконного отримання позитивної оцінки за екзамен, курсову роботу, диплом тощо, провокуючи своїми діями викладачів. Є потреба в отриманні такої послуги, отже й виникає цей ринок послуг: виготовлення курсових, дипломних, контрольних робіт, репетиторство (як прихована неправомірна вигода), коли викладач надає додаткові платні консультації своїм студентам, і відкрита неправомірна вигода, коли залік чи екзамен мають свою вартість;

більшість студентів мовчки потурає такій ситуації. Усі спроби отримати інформацію через телефони довіри, скриньки, уведення представників студентів до складу Вчених рад, приймальної комісії поки що реальних результатів не дають. [3].

З урахуванням виявлених процесів проведення досліджень корупційно-небезпечних сфер, пропонуються наступні заходи з профілактики корупції. У процесі навчання слід: поряд з передбачуваними формами самостійної роботи і контролю, публікувати програми і плани навчання по кожному окремо взятому предмету; розробляти, затверджувати і анонсувати чіткі критерії та вимоги, яким повинен відповідати кожен студент, який претендує на певну оцінку на екзамені/заліку; проводити навчання та здійснювати контроль отриманих знань, заснованих на новітніх комп'ютерних та інформаційних технологіях (on-line навчання); представляти відомості в електронному вигляді на сайти вищого навчального закладу після проведення

відповідної форми контролю; розробляти, затверджувати і створювати єдині форми здачі, з боку інформації про складання екзамену/заліку для створення єдиної електронної бази по кожному студенту і предмету; створювати на поточному сайті вищого навчального закладу дочірні сайти або вбудовані модулі, присвячені проблемам корупції (для розміщення публікацій, поширення анкет, з подальшим збором і аналізом отриманих результатів). На етапі завершення навчання при проведенні державних атестаційних та екзаменаційних заходів доцільно залучати фахівців сторонніх вищих навчальних закладів з метою більш об'єктивної оцінки знань випускників.

Список використаних джерел

1. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи : монографія / О. Я. Прохоренко. - Київ : НАДУ, 2005. - 166 с.
2. Заброда Д. Г. Державна антикорупційна політика в Україні: теорія, правова основа, інституціоналізація : монографія / Д. Г. Заброда. - Сімферополь : Кримнавчпеддержвидав, 2013. - 367 с.
3. Загірняк М. В. До проблеми корупції у вищих навчальних закладах України / М. В. Загірняк. ШБ: http://www.fulbright.Oig.ua/62_8_u.html.